

Abstrakt

Od počátku 20. století se drasticky proměnila struktura i hospodářské využití střeoevropské krajiny. Došlo k homogenizaci krajinné mozaiky, intenzifikaci zemědělství, urbanizaci a k opouštění zemědělské půdy. Tyto změny se nutně podepsaly na složení ptačích společenstvech, přičemž jedním z nejvýraznějších projevů je populační úbytek ptáků otevřené krajiny. Z toho důvodu je nezbytné najít a podrobit výzkumu místa, která byla před těmito negativními vlivy ušetřena. Takovými místy mohou být vojenské výcvikové prostory (VVP), tzn. plochy určené k výcviku ozbrojených sil. Z výsledků několika dosavadních výzkumů vyplývá, že VVP mohou hostit pozoruhodně vysokou diverzitu a velký počet ochránářsky významných druhů ptáků. To může být způsobeno dvěma faktory. Prvním je uzavřenost VVP před jinými lidskými aktivitami kromě vojenských, díky které nebyly vystaveny výše uvedeným negativním vlivům. Druhým faktorem je samotný vojenský výcvik, jehož působením vzniká velice heterogenní mozaika různých biotopů umožňující koexistenci velkého počtu druhů s rozdílnými ekologickými nároky. Žádná studie však dosud neprovedla přímé srovnání ptačích společenstev ve VVP a v okolní krajině. Pouze pomocí takových dat je možné ocenit skutečnou hodnotu VVP pro ochranu ptáků a zamyslet se nad mechanismy, jež ji generují. To bylo cílem této práce.

Terénní ornitologický průzkum probíhal ve vojenském újezdu (VÚ) Hradiště a na srovnávacích plochách v jeho blízkém okolí, v západní části České republiky. Výsledky ukázaly, že VÚ lokálně hostí více druhů ptáků než okolní krajina. U všech ptačích druhů byl tento rozdíl okrajově neprůkazný, ale v případě ochránářsky významných druhů byl už jejich počet ve VÚ průkazně vyšší než v okolní krajině. Za tímto rozdílem však stála zejména vysoká druhová bohatost bezlesí ve VÚ, zatímco lesní prostředí se v druhové bohatosti mezi oběma plochami nelišilo. Překvapivým výsledkem této práce bylo zjištění, že biotopově specializované druhy jsou hojnější v okolní krajině než ve VÚ. Mohlo to být způsobeno absencí úzce specializovaných lesních druhů ve VÚ kvůli obecně nízké kvalitě místních lesních porostů. Jiné druhové vlastnosti s relativní početností druhů na studijních plochách nekorelovaly.

Ačkoliv výzkum probíhal pouze v jednom VÚ, geografická analýza krajinného pokryvu potvrdila, že všechny aktivní VÚ v ČR si jsou v tomto směru navzájem velmi podobné. Z toho lze usuzovat, že poznatky nabyté výzkumem ptáků ve VÚ Hradiště by šlo s jistou opatrností vztáhnout obecně na VÚ v ČR, resp. ve střední Evropě.

Důležitou metodickou inovací práce je odhadování vzdálenosti zjištěných ptačích jedinců od pozorovatele během terénního sčítání ptáků, což posloužilo k modelování pravděpodobnosti detekce jednotlivých druhů a tedy k výpočtu jejich abundancí korigovaných druhově a biotopově či regionálně specifickou detektabilitou. Při práci s těmito daty se však ukázala řada problémů, které tento postup přináší. Proto tato práce nakonec zkoumá a diskutuje otázku nutnosti zohledňování detektability při ornitologických průzkumech menšího rozsahu.